

פרשת תולדות התשפ"ג

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

1. בראשית (פרשת תולדות) פרק כז

(א) ויהי כִּי-יָקָן יצחק ותכנינו עיניו מראת ויקרא את-עשו בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲגַנִּי: (ב) וַיֹּאמֶר הַנְּהַנֵּא זָקְנָתִי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי: (ג) וַעֲתָה שְׂאֵנָא כְּלִיָּה תְּלִיָּה וְקִשְׁתָּהּ וְצֵאל הַשְּׂדֵה וְצוּדָה לִי צִיד: (ד) וַעֲשֵׂה-לִי מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אֶתְבַּתִּי וְהִבִּיאָה לִי וְאֶכְלָה בְּעֶבֶר תְּבָרְכֶךָ וּפְשִׁי בְּטָרָם אָמוֹת: (ה) וְרִבְקָה שְׂמַעַת בְּדָבָר יצחק אל-עשו בְּנוֹ וַיִּלֶּךְ עִשׂוֹ הַשְּׂדֵה לְצוּד צִיד לְהִבְיֵא: (ו) וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל-יַעֲקֹב בְּנָהּ לֵאמֹר הִנֵּה שְׂמַעְתִּי אֶת-אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֶל-עִשׂוֹ אַחִיךָ לֵאמֹר: (ז) הִבִּיאָה לִי צִיד וַעֲשֵׂה-לִי מִטְעָמִים וְאֶכְלָה וְאַבְרָכְכָה לְפָנֵי ה' לְפָנֵי מוֹתִי: (ח) וַעֲתָה בְנֵי שְׂמַע בְּקֹלִי לֵאשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָהּ: (ט) לֹד-נָא אֶל-הַצֹּאֵן וְקַח-לִי מִשֵּׁם שְׁנֵי גְדֵי עֵזִים טְבִיִּים וְאַעֲשֵׂה אֲתָם מִטְעָמִים לְאֲבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהָב: (י) וְהִבֵּאתָ לְאֲבִיךָ וְאֶכְלָ בְּעֶבֶר אֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ לְפָנֵי מוֹתִי: (יא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-רִבְקָה אִמּוֹ הֵן עֲשׂוֹ אֲחִי אִישׁ שְׂעִיר וְאֲנֹכִי אִישׁ חֶלֶק: (יב) אוֹלֵי יִמְשְׁנִי אֲבִי וְהִגִּיתִי בְּעֵינָיו כַּמִּתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלָי קִלְלָה וְלֹא בְרָכָה: (יג) וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלֵי קִלְלָתְךָ בְנֵי אָךְ שְׂמַע בְּקֹלִי וְלֹד-קַח-לִי: (יד) וַיִּלֶּךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו: (טו) וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת-בְּגָדֵי עִשׂוֹ בְּנָהּ הַגָּדֹל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אֲתָהּ בְּבֵית וַתַּלְבֵּשׂ אֶת-יַעֲקֹב בְּנָהּ הַקָּטָן: (טז) וְאֵת עֵרַת גְּדֵי הָעֵזִים הַלְבִּישָׁה עַל-יָדָיו וְעַל חֶלְקֵת צְוֹאֲרָיו: (יז) וַתִּתֵּן אֶת-הַמִּטְעָמִים וְאֶת-הַחֶלְקִים אֲשֶׁר עֲשִׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנָהּ: (יח) וַיָּבֵא אֶל-אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲגַנִּי מִי אֲתָהּ בְנֵי: (יט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו אֲנֹכִי עֲשׂוֹ בְּכֹרְךָ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלָי קוּם-נָא שְׂכָה וְאֶכְלָה מִצִּידִי בְּעֶבֶר תְּבָרְכֵנִי וּפְשִׂי: (כ) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בְּנוֹ מַה-יְגֵה מִתְּרַתְּ לְמִצָּא בְנֵי וַיֹּאמֶר כִּי הַקְּרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנֵי: (כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-יַעֲקֹב גִּשְׂה-נָא וְאַמְשִׁשׁ בְּנֵי הָאֲתָה זֶה בְנֵי עֲשׂוֹ אִם-לֹא: (כב) וַיִּגַּשׂ יַעֲקֹב אֶל-יַעֲקֹב אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִנְדִּים יָדֵי עֲשׂוֹ: (כג) וְלֹא הִפִּירוּ כִּי-הָיוּ יָדָיו כִּיבֵי עֲשׂוֹ אֲחִיו שְׂעֵרָת וַיְבָרְכֵהוּ: (כד) וַיֹּאמֶר אֲתָה זֶה בְנֵי עֲשׂוֹ וַיֹּאמֶר אָנִי: (כה) וַיֹּאמֶר הַגִּשְׂה לִי וְאֶכְלָה מִצִּיד בְנֵי לְמַעַן תְּבָרְכֶךָ וּפְשִׁי וַיִּגַּשׂ-לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ חֵן וַיִּשְׁתָּ: (כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יַעֲקֹב אָבִיו גִּשְׂה-נָא וּשְׁקָה-לִי בְנֵי: (כז) וַיִּגַּשׂ וַיִּשְׁק-לוֹ וַיִּרַח אֶת-רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רֵאֵה רֵיחַ בְנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ ה': (כח) וַיִּתְּנוּ-לָהּ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאֲרָז וְרַב דָּגָן וּתִירֹשׁ: (כט) וַעֲבֹדוּהָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהּ לְאִמִּים הִנֵּה גְבִיר לְאֲחִיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהּ בְנֵי אִמְךָ אֲרָבִיָּה אֲרוּר וּמְכַבְּרִיָּה בְרוּךְ: (ל) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּלָה יַעֲקֹב לְבָרְךָ אֶת-יַעֲקֹב וַיְהִי אָךְ יֵצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יַעֲקֹב אָבִיו וְעִשׂוֹ אֲחִיו בָּא מִצִּידוֹ: (לא) וַיַּעַשׂ גַּם-הוּא מִטְעָמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנוֹ בְּעֶבֶר תְּבָרְכֵנִי וּפְשִׂי: (לב) וַיֹּאמֶר לוֹ יַעֲקֹב אָבִיו מִי-אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנִי בְנָךְ בְּכֹרְךָ עֲשׂוֹ: (לג) וַיִּחַרַד יַעֲקֹב חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד-מָאֵד וַיֹּאמֶר מִי-אֲפֹא הוּא הַצִּיד-צִיד וַיָּבֵא לִי וְאֶכְלָ מִכָּל בְּטָרָם תָּבוֹא וְאַבְרָכְהוּ גַם-בְּרוּךְ יִהְיֶה: (לד) כַּשְׂמַע עֲשׂוֹ אֶת-דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צַעֲקָה גְּדֹלָה וּמְרָה עַד-מָאֵד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרָכְנִי גַם-אָנִי אָבִי: (לה) וַיֹּאמֶר בָּא אַחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בְּרָכְתָּהּ: (לו) וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב-נִי זֶה פְעָמִים אֶת-בְּכֹרְתִי לָקַח וְהִנֵּה עָתָה לָקַח בְּרָכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא-אַצְלַתְּ לִי בְרָכָה: (לז) וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לַעֲשׂוֹ הֵן גְּבִיר שְׂמַתִּיו לָךְ וְאֶת-כָּל-אֲחִיו נָתַתִּי לֹד לְעַבְדִּים וְדָגָן וּתִירֹשׁ סִמְכַתִּיו וְלִכְהָ אֲפֹא מַה אַעֲשֵׂה בְנֵי: (לח) וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל-אָבִיו הַבְּרָכָה אֲחַת הוּא-לָךְ אָבִי בְּרָכְנִי גַם-אָנִי אָבִי וַיִּשְׂא עֲשׂוֹ קֶלֶן וַיְבָרֵךְ: (לט) וַיַּעַן יַעֲקֹב אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאֲרָז יִהְיֶה מוֹשְׁבָהּ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מַעַל: (מ) וְעַל-סִרְבֵּךָ תִּחְיֶה וְאֶת-אַחִיךָ תַּעֲבֹד וְהִנֵּה כַּאֲשֶׁר תִּרְיֵד וּפְרַקְתָּ עָלָי מַעַל צְוֹאֲרֶךָ: (מא) וַיִּשְׁטֵם עֲשׂוֹ אֶת-יַעֲקֹב עַל-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ בְּלָבוֹ יִקְרָבוּ יָמֵי אָבִי וְאֶהְרַגְהָ אֶת-יַעֲקֹב אָחִי: (מב) וַיִּגַּד לְרִבְקָה אֶת-דְּבָרֵי עֲשׂוֹ בְּנָהּ הַגָּדֹל וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנָהּ הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֲשׂוֹ אַחִיךָ מִתְנַתֵּם לָךְ לְהַרְגָּהּ: (מג) וַעֲתָה בְנֵי שְׂמַע בְּקֹלִי וְקוּם בְּרַח-לָךְ אֶל-לְבָנוֹ אֲחִי חֲרָנָה: (מד) וַיִּשְׁכַּת עִמּוֹ יָמִים

אֲחֵדִים עַד אֲשֶׁר-תָּשׁוּב חַמַּת אֶחִיד: (מה) עַד-שׁוּב אֶף-אֶחִיד מִמֶּךָ וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ לּוֹ וְשָׁלַחְתִּי וְלִקְחָתִיךָ מִשָּׁם לָמָּה אֲשַׁפֵּל גַּם-שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד: (מו) וּתְאֹמַר רַבָּקָה אֶל-יִצְחָק קִצְתִּי בְּחַיִּי מִפְּנֵי בְּנוֹת חַת אִם-לָקַחְתָּ יָעֻקֵּב אִשָּׁה מִבְּנוֹת-חַת כְּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִּי טַיִים:

2. בראשית (פרשת תולדות) פרק כה פסוק א - ז

(א) וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיִּבְרָךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֵהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן: (ב) קוּם לךְ פָּדְנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אֶבְי אִמֶּךָ וְקַח-לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבֵן אֶחִי אִמֶּךָ: (ג) וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וַיִּבְרָךְ וַיִּרְבֶּה וְהֵייתָ לְקַהֲל עַמִּים: (ד) וַיְתַּוְּלֶה אֶת-בְּרַכְתּוֹ אֲבִרְהֵם לָךְ וּלְרַעַב אֶתְךָ לְרִשְׁתָּהּ אֶת-אָרֶץ מִגְרִיף אֲשֶׁר-נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:

3. רש"י בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק ז

לפני ה' - ברשותו שיסכים על ידי:

4. שכל טוב (בובר) בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק ז

לפני ה'. ששכינה עמו מסכמת שאם לא הזכירה לו שם המיוחד היה אומר לה וכי מפני שיברכני מפי עצמו אני מתעהו ח"ו הברכות לא יועילוני ונמצא חוטא, לכך שינתה בדבר ואמרה כך שמעתי מאביך שאמר לברך את עשו לפני ה' דהיינו מפי ה':

5. רד"ק בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק ז

(ז) לפני ה' - הוסיפה לו לפני ה' מה שלא אמר הוא, כדי להכניס בלבו של יעקב, דבר גדול הוא ברכת אביו כי לפני ה' תהיה, כלומר בנבואה שתשרה עליו בעת הברכה יברכהו:

6. חזקוני בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק ז

(ז) ואברכה לפני ה' פי' על פי הדבור שעל כל ברכה וברכה שיברכך אביך הקדוש ברוך הוא יסכים על ידו לפיכך אני מצוה אותך לחזור אחריהם. ודוגמא זה פי' בפרשת נח גבי נמרוד.

7. בראשית (פרשת נח) פרק י פסוק ח - ט

(ח) וְכִוֵּשׁ יִלְד אֶת-נִמְרֹד הוּא הַחַל לְהַזֵּית גִּבּוֹר בְּאָרֶץ: (ט) הוּא-הֵינָה גִבּוֹר-צֵיד לִפְנֵי ה' עַל-כֵּן יֹאמַר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צֵיד לִפְנֵי ה':

8. ר' יוסף קרא בראשית כ"ז:ז

{ לפני י"י – על פי הדבר ועשית על פי הדבר אשר נגידו לך מן המקום שהוא אשר יבחר י"י ושמרת לעשות ככל אשר יורוה. (דברים י"ז:י). על כן דחה רבקה את עצמה על הברכות... יש כאן כחמש מלים מוטושטות ואב לכולם: ארור האיש לפני י"י (יהושע ו'כ"ו), ובשגוב צעירו הציב דלתיה כדבר י"י אשר דבר ביד יהושע בן נון (מלכים א ט"ז:ל"ד). (כ"י מודינה 16 בלי זיהוי המפרש)}

9. ר' יוסף קרא בראשית י'ט'

לפני י"י – על פי הדיבר, כמו: ארור האיש לפני י"י אשר יקום ובנה {את העיר הזאת} את יריחו (יהושע ו'כ"ו). וכתוב: בימיו בנה חיאל {בית האלי} את יריחו וגומ' ובשגוב צעירו הציב דלתיה כדבר י"י אשר דבר ביד יהושע בן נון (מלכים א ט"ז:ל"ד). הא למדת שלפני י"י – פירושו: על פי הדיבר. אף כאן פירושו: ממרום נגזר על נמרוד שתצלה רוח גבורה עליו ויתפוש נצחון בכל אשר ילך.

10. רמב"ן בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק ז

ואברכה לפני ה' לפני מותי - לא נזכר בכל הפרשה לפני ה', רק במקום הזה, כי אמרה לו אמו הברכה לפני ה' תהיה, ברוח הקדש, ואם יתברך בה עשו אחיך תתקיים בו בזרעו לעולם, ואין לך עמידה לפניו:

11. תרגום אונקלוס בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק יג

וְאָמַרְתָּ לִּיהִי אִמִּיהַ עֲלֵי אֶתְאָמַר בְּנִבּוּאָה דְלָא יִיתוּן לְנִטְיָא עֲלֵךְ בְּרִי בְרַם קְבִיל מִנִּי וְאִיזִיל סָב לִי.

12. ר' דוד צבי הופמן בראשית כ"ז:ז

לפני ה' – בוודאי פירושו — בשם ה' כדברי הרשב"ם, ולא כמו לעיל י'ט'. ואף על פי שיצחק לא התבטא בדיוק במלים אלה, הרי יתכן שרבתה הסיקה מאופן דיבורו של יצחק אל עשו, שאמנם לברך ברכתו בשם ה' התכוון

13. אלשיך על בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק ז

ועל השלישית אמר לפני ה' והוא כי בזה ראתה לשנות, כי יראה פן ימאן יעקב כי יבעט בברכות העולם הזה, על כן היתלה בו ואמרה, כי דברי יצחק אל עשו היו, ואברכך לפני ה', להעלות על רוחו כי לא ברכות גשמיות היו על לבבו לברכו, רק המתייחסות אל לפני ה': ויתכן כי זה רמז הכתוב למעלה באומרו, ורבקה אמרה, ולא אמר ותאמר רבקה - זולת האמור בזה למעלה - לומר שעם היות שרבקה שומעת בדבר יצחק אל עשו, ולא על פי מגיד, באופן ידעה כל דבריו בפרטות, אף על פי כן ורבקה אמרה כלומר יש בדבריה מה שרבקה אמרה ולא הוא, והוא אומרה לפני ה'. וגם אומרה לפני מותי, כי הוא אמר בטרם אמות, והוא, כי אחרי שאמרה לפני ה', חששה פן יאמר יעקב, הנה אבי יודע כי אין לעשו חלק ונחלה בעולם הבא ואיך יברכני בטובותיו, והן לו יהיה כדברך שכך אמר לו תהיה כוונה לחזק בטחון הברכה שיסכים הוא יתברך בה ולא שתהיה רוחניות. לכן שינתה עוד ואמרה לפני מותי כלומר גם כי גשמיות תהיינה לא תגעל נפשך במ, בבטחך כי הנה ימים באים ויברכך גם אתה בברכת העולם הבא, כי הנה אמר לפני מותי שיורה שהוא סמוך למיתתו, ושמה לא יפנה לברכך. לכן מהרה חושה אל תעמוד וטוב מעט לצדיק מלישאר ריק. לכן לא אמרה בטרם אמות רק לפני מותי להורות תכיפות, כד"א אשר בירך משה וכו' לפני מותו, שהוא סמוך למיתתו כפרש"י ז"ל שם, וכמאמר רבותינו ז"ל (ספרי דברים א) שהיה ביום שנחה נפשו בו:

14. רש"ר הירש בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק ז

לפני ה' הוא לשון אחרת ל"נפשי". אברך אותך, בשעה שאתה עומד לפני ה', בשעה שאתה גומל חסד במלאכתך.

הכתב והקבלה בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק ז

לפני ה'. ברשותו שיסכים על ידי (רש"י). ורשב"ם כתב לפני ה', בשם ה', אבל גבור ציד לפני ה', פי' בכל העולם וכן עיר גדולה לאלהים, בכל עולמו של הקדוש ברוך הוא לא היתה עיר גדולה כנינוה, ועמ"ש ביתרו לאכל לחם לפני ה':

ואברכה לפני ה'. ברשותו שיסכים על ידי (רש"י) כי יש בלשון פנים ענין דעת חפץ ורצון (כמבואר במלאה הארץ חמס מפניהם, אל פניו ישלם לו) וברבותינו רגיל לשון פנים על הרצון והדעת כאמרם זכין לאדם שלא בפניו, אין מתירין לו אלא בפניו, כלומר מדעתו ורצונו. וכן בהסכם על דבר הוזכר לשון פנים, קץ כל בשר בא לפני - ולשון לפני ה' שאמרה רבקה אין זה שנוי ממה שאמר יצחק תברכך נפשי, דמדקאמר נפשי, והיא תדע ברה"ק אם יסכים הקדוש ברוך הוא (משכיל לדוד) ובאמת הא והא חד הוא כי הברכה היוצאה מפי קדושי עליון איננה כפי העולה על דעתו רק כפי מה שמושפע אליו משמים, כי יתדבק במחשבתו לענינים רוחניים אלקיים ונפשו מופשטת מחומריותו ומתקשרת בעליונים וכאילו עומדת שם לפני ה', להמשיך מטוב ה' אל המוכן לקבל הברכות - ובזה תוסר התלונה מעל הצדקת הזאת איך הרשה לעצמה לרמות את יצחק ולעשות הפך רצונו, אמנם בבואינו אל עיקר הכוונה מעשיה נכונים מאד, כי אחרי ששמעה דברי יצחק לברך ברכת הנפש שהמכוון בו לפני ה' כלומר לפי רצון ה', הנה היא ידעה בבירור גמור שברכתו לעשו איננה לפי רצון ה', כמו שנאמר לה מפי הנבואה ורב יעבוד צעיר, שהגדול יהיה נכנע תחת הצעיר, והיא גם היא ידעה בגדול זה שמעשיו מקולקלים ואיננו ראוי לברכה, איך תניח את יצחק לעבור פי ה' לברך את הגדול ולעשותו ראש על אחיו וברכתו זאת תהיה ברכה מוטעת לפי שלא ידע מאמר הנבואי ורב יעבוד צעיר, וגם לא ידע שמעשיו מקולקלים ואיננו ראוי לברכה, ואם תניח אותו לברך את

הגדול, תהיה מכשילה זאת תחת ידי' ותאשים נפשה בזה, ולא רצתה להודיע אמתת הדבר ליצחק, לבלי צער אותו לדעת כי יש לו בן המקולקל במעשים. לכן צדקה מאד לעשות בתחבולת מרמה שלא יאונה לצדיק זה מכשול לעשות בטעות הפך רצון ה', ובחכמה נפלאה השתדלה שיברך יצחק כפי רצונו לברך ברכת הנפש שהוא כפי רצון ה'. וזה היתה כוונת יצחק באמת. והדבר דומה למי שרואה איש עור יוצא לזרוע שדהו והולך ובא אל חלקה אחת משדותיו אשר גפרית ומלח שריפה כל ארצה, והאיש הרואה אותו אינו רוצה לומר בפירוש טעות הוא בידך כי בזה היה מצערו להתאונן על חסרון ראיתו, לכן בתחבולת מרמה יעשה עד שלא ירגיש כי איש אחר ימנעהו מלהפיץ זרעונו על החלק אשר לא תזרע ולא תצמיח, כי יטה את ידו לשלוח אותם על חלק שדיהו הראוי לזריעה. הנה כל משכיל ישבח את האיש הלזה אשר בתחבולת מרמה עשה את עצמו בעינים לעור להסיר ידו ממקום המקולקל ולהטותה אל מקום הראוי לזריעה.

15. בראשית (פרשת תולדות) פרק כה פסוק כב - כג

(כב) ויתרצצו הפנים בקרבה ותאמר אם-פן למה זה אנכי ותלך לדרש את-ה': (כג) ויאמר ה' לך שני גוים בבטןך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר:

16. בראשית (פרשת תולדות) פרק כה פסוק ל - לד

(ל) ויאמר עשו אל-יעקב הלעיטני נא מן-האדם האדם הזה כי ענף אנכי על-פן קרא-שמו אדום: (לא) ויאמר יעקב מכרה כיום את-בכרתך לי: (לב) ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה-יגה לי בכרה: (לג) ויאמר יעקב השבעה לי פיום וישבע לו וימכר את-בכרתו ליעקב: (לד) ויעקב נתן לעשו לחם ונגיד עדשים ויאכל וישת ויגם ויילך ויבז עשו את-הבכרה: ט

17. בראשית (פרשת תולדות) פרק כו פסוק ט

(ט) ויקרא אבימלך ליעצק ויאמר אף הגה אשתך הוא ואף אמרת אתתי הוא ויאמר אליו יצחק פי אמרתי פון-אמות עליה:

18. בראשית (פרשת וירא) פרק כ פסוק י - יא

(י) ויאמר אבימלך אל-אברהם מה ראית פי עשית את-הדבר הזה: (יא) ויאמר אברהם פי אמרתי רק אינו-יראת אלהים במקום הזה והרגוני על-דבר אשתי:

19. בראשית (פרשת תולדות) פרק כו

(יב) ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו ה': (כב) ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כיי-עלה הרחוב ה' לנו ופרינו בארץ:

(כה) ויבן שם מזבח ויקרא בשם ה' ויט-שם אהלו ויכרו-שם עבדי-יצחק באר:

20. בראשית (פרשת וישלח) פרק לג פסוק ד - טז

(ד) וירץ עשו לקראתו ויסבקהו ויפל על-צווארו וישקוהו ויבכו: (ה) וישא את-עיניו וירא את-הנשים ואת-הילדים ויאמר מי-אלה לך ויאמר הילדים אשר-תגן אלהים את- עבדך: (ו) ותגשן השפחות הגה וילדיהן ותשתחוין: (ז) ותגש גם-לאה וילדיה וישתחוין ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוין: (ח) ויאמר מי לך כל-המתנה הזה אשר פגשתי ויאמר למצאתן בעיני אדני: (ט) ויאמר עשו ישלי רב אחי לך אשר-לך: (י) ויאמר יעקב אל-נא אם-נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מניי כי על-פן ראיתי פניך פראת פני אלהים ותרגוני: (יא) קח-נא את-ברכתי אשר הבאת לך כיי-תגני אלהים וכי ישלי-כל ויפצר-בו ויקח: (יב) ויאמר נסעה ונגלכה ואלכה לנגדך: (יג) ויאמר אליו אדני ידע כיי-הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל-הצאן: (יד) ועבר-נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר-לפני ולרגל הילדים עד אשר-אבא אל-אדני שעירה: (טו) ויאמר עשו אציגה-נא עמך מן-העם אשר אתי ויאמר למה זה אמצאתן בעיני אדני: (טז) וישב ביום ההוא עשו לדרך שעירה:

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק ויקרא פרשת קדושים אות [ב]

וזה ענין המחלוקת (ברכות ל"ה א) חד תני כרם רבעי וחד תני נטע רבעי והוא על פי מה שאמרו בגמרא (שם מ' א) אילן שאכל אדם הראשון רבי מאיר אומר גפן היה. ובמדרש (בראשית רבה י"ט, ה') סחטה ענבים ונתנה לו. וזה דעת מאן דתני כרם רבעי, שהתיקון כנגדו היה גם כן רק בכרם רבעי, ודעת מאן דתני נטע רבעי הוא על פי מה שמובא בתיקונים (תיקון כ"ד) וחד אמר חטה היה וחד אמר גפן היה וכולא קשוט וכו' וכן כתב בזוהר חדש בתיקונים (ד"ו ק"ז א) ואחרנין אמרו תאנה היה ולא הוה חולקין במילוליהון דכולא קשוט, אך על כל פנים לא ניתן למאכל אדם הראשון רק פרי העץ, רק דחטה גם כן מין אילן היה כמו שאמרו בגמרא (שם) וזה דעת מאן דתני נטע רבעי שהתיקון בכל פרי האילן וכתוב בתריה ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתכם, והיינו כמו שמועיל אכילת שבת לתקן כל האכילות שיהיה בקדושה, וכמו אכילת לחם הפנים לכהנים וכמו שאמרנו, כן הועיל אכילת כרם או נטע רבעי למי שזכה לזיווג קודשא בריך הוא ושכינתיה, לתקן כל האכילות אחר כך שיהיה בקדושה להוסיף לכם תבואתו שביא קדושה בלב, ולא חס ושלוש קטרוג היצר הרע, וכמו שנתבאר במקום אחר במה שאמרו (בבא בתרא י"ב ב) לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד, והיינו כפי האכילה, שאם אינו בקדושה חס ושלוש יש קטרוג יצר הרע, ואם הוא בקדושה מביא קדושה ללב, ואין לו רק לב אחד לאביו שבשמים ונכתב כאן פעם חמישית אני ה' אלהיכם שהוא כנגד מדת גבורה, שיצחק אבינו ע"ה מרכבה למדה זו ויצחק אבינו זכה לאכול אכילה בקדושה, וכמו שנאמר בו (בראשית כ"ז, ל"ג) ואוכל מכל שזכה לכל מה שנחשב בבבא בתרא (י"ז א) באכילתו, והוא אמר ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והיינו אכילה בקדושה וכמו שנאמר (בראשית כ"ז, ז') ואברכה לפני ה' וגו' שידעה שבאכילתו יהיה הברכה לפני ה', וכן ביקש וצודה לי ציד, שיכוון לשמו כדי שיהיה אכילה בקדושה לשם מצות כיבוד (וכמו שנתבאר תולדות מאמר ב') וכן סעודת ליל שבת שכנגד קדושת יצחק אבינו ע"ה נרמזה בפסוק בהיום הראשון כמו שאמרו בשבת (קי"ז ב) ושם כתיב (שמות ט"ז, כ"ה) אכלוהו היום מה שלא נזכר בשום היום שמרמזין לקדושת סעודות שבת:

עקידת יצחק בראשית שער כד (פרשת תולדות)

(ב) יראה מדקדוק הלשון שלא היתה דעת יצחק נוחה שידעו בדבר הזה לא יעקב ולא רבקה אמו אלא שהוא כבר חשב שאין שומע אותו. והנה רבקה שומעת בדבר וכו' ואמר כן לפי שאם ידע שהיא שמעה לא תספיק שום תחבולה להוציאו מידי ספקו כי ידע שיד אמו היתה עם יעקב באהבתה אותו: וילך עשו השדה לצוד ציד להביא. יגיד הכתוב כי לא הרגיש עשו בטוב כוונותיו של יצחק ולא כיון את מעשיו על הענין ההוא שאם היה מכוון היה אומר הכתוב ויעש כן עשו וישא את כליו את תליו וקשתו ויצא השדה כו' כי כן דרכו בענינים כאלו ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה (במדבר ח') ואז"ל מגיד שבחו של אהרן שלא שנה (ספרי פרשת בהעלתך) וזולת זה. אמנם זה האיש לא הרגיש ולא דקדק בכמו אלה הענינים כי לא נסה: ורבקה אמרה אל יעקב בנה וגו'. גם לשון הכתוב הזה נותן טוב טעם ודעת למה ששנתה רבקה אמנו בטוב שכלה ממה ששמעה למה שאמרה. (ג) וזה שהוא כבר תלה בדבריו קבלת הברכות האלו בהשלמת כל המצות ההנה ע"פ דבוריו וממילא משמע שמי שלא יצווה על זה לא יקבלם.

וכמו שאמר גדול מצווה ועושה וכו' (ב"ק ל"ח א) ורבקה אמרה בענין אחר והוא שלא הזכירה רק הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואוכלה ואברככה לפני ה' כאלו לא יבקש רק מה שיועיל להטיב הנפש בלבד (ג) וגם הוסיפה באומרה ואברככה לפני ה' לפני מותי להטעימו דבזכותא תליא מילתא ולזה אמרה ועתה בני שמע בקולי לאשר אני מצוה כו' כיוונה גם היא להרבות לו זכות במה שיכוין לעשות כל מה שיעשה במצות אמו הצדקת כדי שיוסיף זכות על זכותיו כדי שלא תפגע בו חמת אביו וכמו שאמרה בסוף עלי קללתך בני אך שמע בקולי ולך קח לי. והנה הוא שמע וכיון המשפט לשומרי מצוה כמו שאמר וילך ויקח ויבא לאמו מלמד דסבר וקביל: הן עשו אחי כו' אולי ימושני כו' אחר שנאמר הקול קול יעקב למדנו שהיו נפרדים בקולות. (התר ספק ג') ולא חשש לטביעת קלא לפי שהיה יודע לכיון לשנות קולו לקולו של עשו. כי יש אנשים רבים בקיאין לדבר בקול איש ואיש ולזה לא חשש רק שמא בשמשו לפניו בצרכי הסעודה בפגעו בו הוא ימושהו וירגיש בחלקת בשרו שאינו עשו ויהיה בעיניו כאיש אחר שהוא מתעתע בו ומשנה קולו לרמותו ויביא עליו הקללה המחוייבת לצאת מפיו על האיש הלזה ולא הברכה המכוונת ממנו. ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אך אם תשמע בקולי ותתנהג על הסדר שאשים לפניך: וילך ויקח כו' ותקח רבקה את המטעמים כו' ואת עורות כו' בג' פסוקים אלו תראה איך כוונה בחכמתה לעשות מעשיה כתרס לפני הקיטרוג העתיד לבא מפאת שלשת ההרגשים הנותרים. המטעמים כאשר אהב, על הטעם. ובגדי עשו בנה החמודות, לענין הריח שנאמר וירח את ריח בגדיו. ואת עורות גדיי העזים, לענין המשוש. והיה כל זה להם בתכלית הצורך למה שלא היה בידם לכיון שיעור הזמן הראוי להביא הסעודה שאם ימתינו לשיעורו יקדמנו עשו בצידו וכוליה האי ועדיין נאמר ויהי אך יצא יצא יעקב וכו' ועשו אחיו בא מצידו. ולזה הוא היה הפתח שבו נכנס יצחק לכלל החשד כמו שאמר מה זה מהרת למצוא בני. ומלת החמודות תרגם אונקלוס דכיתא. כלומר בלתי מזוהמות במלאכת הציד נראה שקשה בעיניו שהיו לו בגדים חמודות לבא בהם לפני אביו ולא כאלה חלק יעקב אמנם עשתה מה שעליה לעשות והטילה השאר על מי שבידו לגמור:

מלבי"ם בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק ו

(ו - ז) ורבקה אמרה הנה שמעתי וכו'. לא הגידה לו מ"ש שא כליך וצא השדה, שאז לא ירצה יעקב לילך באשר רצון אביו שיצא דוקא אל השדה, לכן אמרה שאינו מקפיד רק שיביא לו ציד אף שיהיה מציד שבבית, גם שנתה מ"ש ואברכך לפני מותי והיא אמרה לפני ה', בל יאמר יעקב מה תועיל לי הברכה אחר שדעתו הוא על עשו, ומה בכך שיסמוך ידו עלי, הלא את עשו יברך בכל מקום שהוא, ע"ז אמרה ואברככה לפני ה', ר"ל שאין הנביא פועל נבואתו והוא רק כלי לבד להגעת הרצון האלהי, ואין הדבר תלוי בכונתו כמו מי שנתכוין לזרוע חטים וזרע שעורים בטעות יצמחו שעורים, וכמ"ש הרי"א שהמברך הוא רק מכין להגעת העתידות כפי רצון ה', ואם ה' ישים בפיו לברך את יעקב לא יזיק מה שהוא יכוין על עשו, וז"ש ואברככה לפני ה', כי ה' יודע האמת שהוא יעקב ועליו יריק הברכה, ויצחק רק הצינור שדרך שם תעבור הודעת ה' וברכתו:

המספיק לעובדי השם על הפרישות

ועכשיו אחזור להשלמת ביאורו של העניין שנתכוונתי לבארו מלכתחילה, ואגיד כי גם את המטעמים האהובים עליו והמתאימים למזגו הנעלה לא ביקש יצחק לצורך תאוותו הגופנית, לשחזרה כדי שיתן את ברכתו, אלא רק כדי ליישב בזה את מזגו ולשמח את נפשו הנאצלת, התלויה בגופו האציל, ו(כדי ש) תתבונן ותתכשר (הנפש) לברכה שתושפע עליו מאת ה' יתעלה. ולכן הסביר את בקשת המטעמים בזו הלשון (שם שם ד') "בעבור תברכך נפשי". וייתכן - ורק ה' יתעלה הוא היודע - כי בעת ההיא אירע ליצחק ע"ה שינוי - מזג שחשבהו אקדמה לפטירתו, ולכן אמר בתחילת הסיפור (שם שם ב') "לא ידעתי יום מותי"; וגם כאן אמר, אחר "בעבור תברכך נפשי", "בטרם אמות". וסוד הדבר הוא מאמרו "בעבור תברכך נפשי", והוא הסוד שנתחוויר ליעקב אף שלא שמעהו ולא נתחוויר לעשיו אלא כשמעו אותו מפי יצחק. וגם רבקה ע"ה, למרות מעלת - שלימותה, לא התעוררה על הדבר הזה, שהרי אמרה ליעקב (שם שם ו' - ז') "הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר הביאה לי ציד וכו' ואברככה לפני ה'", ולא חזרה על אמירתו בנוסחו (המדויק) כי הוא אמר "בעבור תברכך נפשי" והיא ביטאה זאת "ואברככה". ואין כוונתי לומר שרבקה ע"ה לא התעוררה על סוד הברכה ועל כך שהיא ברכה נבואית בהשראת - אלוה, אלא כוונתי שלא נתנה דעתה על משמעותם המדויקת של דבריו "תברכך נפשי". אף ייתכן שאמירתה "ואברככה" באה לשם קיצור, כי גם יצחק אמר (שם שם ל"ג) "ואברכהו" ולא אמר "ותברכהו נפשי", כדי לקצר את דברו. ורק יעקב הבין את הסוד בלא שישמענו מפי איש, שהרי לא שמע בדבר יצחק עם עשיו וגם רבקה לא חזרה בפניו על (כל) הפרטים, והוא ע"ה הבין זאת בזכות מעלת - שלימותו ואמר ליצחק כשבא לפניו (שם שם י"ט) "בעבור תברכני נפשך"; ועוד הוסיף מה שלא ביקש יצחק ולא צייתה רבקה, דהיינו להביא יין, כמ"ש (שם שם כ"ה) "ויבא לו יין וישת"; וידוע שהיין נועד לשמח את הנפש. אך אל תחשוב שהוא ע"ה שתה חלילה - וחס משקה המרפיס את השכל, אלא משקה המשקיט ומצנן את מזגו של איש בא - בימים ומגרש את תשישות - הנפש בשיעור - לגימה הראוי לצדיקים וכל - שכן לנביאים. ועשיו אף הוא הבין סוד אמירתו של יצחק "תברכך נפשי" ושמר אותו (בלבו), וכשבא לפניו אמר (שם שם ל"א) "בעבור תברכני נפשך", כי הגם שלא הגיע למעלת שלימותו של יעקב היתה גם בו מידת - שלימות, אף כי פחותה מזו של יעקב. ו(להוכחת דבר זה) דייך בראייה שיצחק טעה בו וחשבהו כליל - השלימות ואמר להקדימו על יעקב, ועוד מה שמורה על שלימותו (של עשיו) היא חריצותו ושקידתו על הברכה וצערו על שהזניח את בכורתו; אך עד סוד "תברכך נפשי" לא בא אלא בשעה ששמעהו מפי יצחק, ואילו יעקב הבין זאת מדעתו בלא ששמע ובלא שנמסר לו. הבן איפוא את הסוד הזה, הדק - מן - הדק, שבזכותו נתיישרה הקושיה עד - גמירא. ותמצית העניין וקיצורו הם כי בקשתו של יצחק למטעמים בעת ההיא (היתה) פרי צורך מזג מיוחד שלא נזכר בתורה אך נקל להבינו ולבארו, ובקשתו זו של יצחק למטעמים היא כבקשת אלישע ע"ה שביקש מאת המנגן בבוא אליו מלך - ישראל ומלך - יהודה (מ"ב ג' ט"ו) שהיתה פרי הנחיצות מפאת שינוי - מזגו וכעסו למראה מלך - ישראל שאליו אמר (שם שם י"ד) "לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נשא אם אביט אליך ואם אראך".

וכאן ישאל השואל: "מדוע ביקש יצחק את המטעמים מאת עשיו ולא התקינם בעצמו?" ואעתיק בזה דברי חברי ר' אברהם החסיד ז"ל כי (יצחק) עשה מה שעשה כדי ליצור קירבה בינו לבין עשיו לעשותו ראוי יותר לברכה. ואנוכי אומר כי אפשר שהיה זה מפני שבשר - הצייד התאים יותר למזגו ע"ה.

ואשר לצד השני שבעניין, והוא העובדה כי הברכה הזאת כוללת קנינים גשמיים, הנה אפשר ללמוד על יישובה (של קושיה) זו מתוך יעודי התורה לעושי - רצונו במנעמי העולם הזה ולא מפני שהם תכלית - השכר, כמו שביאר אבא מרי זצ"ל בהלכות תשובה (פ"ט ה"א) מ'ספר המדע' מהחיבור (יד החזקה) וכבר דיברנו בזה קודם - לכן. ועוד עליך להבין כי תחילת הברכה (בראשית כ"ז כ"ח) "ויתן לך האלהים

מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש", נועדה לסייעך בהשגת השלימות שתכליתה להיות מורם מעם - ואחר - כך יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים הוה גביר לאחיך. ובה, כלומר בשלימות הנ"ל, תהיה ראוי לברכה וירחק מאתך היפוכה כמו שנאמר "ארריך ארור ומברכך ברוך". והלא יתבונן מי שהנחהו ה' יתעלה והשרה עליו מרוחו להבנת רזי תורתו, כיצד בירך בלעם את ישראל כמה וכמה ברכות, והגדולה שבהן היא הברכה האחרונה שבא זכה להתגלות שלימה וגמורה כמו שנאמר (במדבר כ"ד ב') "ותהי עליו רוח אלהים", ו(גם) בברכה זו נאמר (שם שם ד') "נאם שמע אמרי אל וגו'"; ובה השיג את השלימות האמיתית של ישראל והיא השראת השכינה ביניהם, כי מאמרו (שם שם ה') "מה טובו אהליך יעקב" (נתכוון) למגוריהם הגשמיים, ואילו מאמרו (שם) משכנותיך ישראל" נתכוון למקומות השכינה (כגון) המשכן והמקדש, כמו שנא' על המשכן (שמות כ"ה ח') "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ועוד נאמר עליו (שם כ"ט מ"ו) "לשכני בתוכם", ועל המקדש נאמר (דברים י"ב ה') "לשכנו תדרשו". ואת "משכנותיך" ייחס לישראל מפני שהמשכן היה בקרבם ונועד להם כמו שנאמר (שמות כ"ה ח') "ושכנתי בתוכם", וכן נאמר (שם כ"ט מ"ו) "לשכני בתוכם". אך ה' הוא היודע סודות תורתו ורזי התגלותו שרק מקצתם משיגים אנו בקוצר שכלנו ועד תכליתם אין אנו מגיעים.